

Механізми громадського контролю за реалізацією освітньої політики України

Проаналізовано основні механізми громадського контролю за реалізацією освітньої політики України в контексті становлення новітньої парадигми розвитку громадянського суспільства. Розглянуто основні ризики та передумови успіху громадського контролю. Запропоновано три кроки з реалізації механізмів громадського контролю у сфері освітньої політики.

Ключові слова: новітня парадигма розвитку громадянського суспільства, громадський контроль, освітня політика.

Визначення місця громадського контролю та розробка механізмів його впровадження в систему реалізації освітньої політики є одним актуальних питань сучасного етапу модернізації освіти та становлення зрілого громадянського суспільства. Останнє розгортається в дискусії новітньої парадигми гуманітарного розвитку людства, що почала формуватися приблизно з середини ХХ ст. у зв'язку з актуальністю протистояння у світовому масштабі демократичного співтовариства тоталітарним режимам, через розгортання процесів глобалізації та переходу до постіндустріального суспільства. Новітня парадигма набула рис певної визначеності у 70 – 80-ті рр. ХХ ст. під впливом «третьої хвилі демократизації», тобто демократичного транзиту у низці країн, які раніше управлялись диктаторськими режимами та у посткомуністичних країнах. Продовжується її розвиток і зараз – на початку ХХІ ст., зокрема, коригуються надмірно оптимістичні прогнози щодо темпів і глибини перетворень у країнах «нової демократії», посилюється інтерес до антикризового потенціалу громадянського суспільства та можливості його використання у різних сферах, зокрема у галузі освітньої політики.

Можна з упевненістю говорити про новітню парадигму розвитку громадянського суспільства як в теоретичному, так і в практичному зрізах. Вона вбирає в себе та переосмислює творчу спадщину напрацьовану в межах домодерної та модерної парадигм, насамперед, класичної теорії громадянського суспільства. Значний ідейно-теоретичний вплив на її формування справили найвпливовіші течії сучасної філософської думки: неопозитивізм, екзистенціалізм, неофрейдизм, неотомізм та різні школи, що склалися у руслі постмодернізму. Особливе значення у цьому плані мало коло певних ідей постмодернізму, зокрема, таких як відсутність загально визначених критеріїв верифікації, визнання обмеженості класичного раціоналізму, наростання ентропії (у тому числі, і соціальної, і освітньої), перегляд фундаментальних відносин: панування – підкорення, центру – периферії; декодування соціально-владних відносин як певних нарративних практик, плюралізація типів політичної поведінки та соціального життя, релятивізація ціннісних та етичних норм [3;5]. Разом з тим, слід принципово застерегти від отождолення новітньої парадигми із постмодернізмом, як через світоглядно-концептуальну гетерогенність останнього, так і через більш всеохоплюючий характер ідейно-теоретичних засад новітньої парадигми. Адже, породжені нею концепції громадянського суспільства, у більшості своїй, міцно спираються на здобутки домодерної та модерної парадигм. У них використовуються, як окремі ідеї постмодернізму, так і ідеї альтернативні постмодерністським установкам, а також ідеї концепцій, що позиціонують себе як заперечення, або ж подолання постмодерністського дискурсу (прикладом останніх може слугувати «модерн, як незавершений проект» Ю.Габермаса). Все це дає підстави

стверджувати, що новітня парадигма є набагато ширшою, ніж горизонти постмодернізму, і тому не може бути зведена до останнього.

Новітня парадигма розвитку теорії та практики громадянського суспільства має принципово плюралістичний та діалогічний характер. На відміну від попередніх епох, сформовані в її межах концепції громадянського суспільства не претендують на монопольне володіння істиною, вони, як правило відкриті до полеміки та взаємозбагачення з іншими концепціями. Новітня парадигма помітно відрізняється від попередніх зростанням методологічної та ідеологічної варіативності та підвищенням швидкості продукування та поширення концепцій, їх взаємодії (завдяки засобам масової інформації, перш за все, телекомунікаційним і особливо Інтернету) із масовою свідомістю та соціальною практикою. Про це свідчить, зокрема, поява надзвичайно різноманітних за своєю світоглядно-філософською спрямованістю концепцій (Дж.Александр, Е.Арато і Дж.Коен, Г.Арендт, П.Бурдье, М.Вольцер, Ю.Габермас, Е.Геллнер, Дж.Кін, Т.Парсонс, Р.Патнем, Н.Розенблум, Е.Тофлер, Е.Фромм, Ф.Фукуяма, Е.Шилз та багатьох інших). Хоча сучасні концепції, як і раніше, носять, переважно, авторський характер, при їх підготовці зростає роль праці наукових та творчих колективів, інтерактивного спілкування із науковим та експертно-аналітичним середовищем – це є їх характерна риса.

Завдання даної статті полягає у визначенні суттєвих механізмів громадського контролю за реалізацією освітньої політики України через призму новітньої парадигми розвитку громадянського суспільства.

Для початку варто зазначити, що однією з істотних та історично апробованих функцій громадянського суспільства є здійснення дієвого контролю за діяльністю державних інститутів та окремих посадових осіб, що набуває особливої ваги в умовах новітньої парадигми.

Тут варто згадати думку А. де Токвіля, який вважав, що політичне стримування деспотизму необхідно належним чином підкріпити розвитком громадських асоціацій, що перебувають поза сферою безпосереднього контролю з боку органів державної влади. Серед суб'єктів такого контролю, що створюють ефективні бар'єри на шляху зловживання владою, ним були вказані наукові й літературні організації, школи, видавництва, студентські гуртожитки, промислові підприємства, релігійні організації, муніципальні об'єднання та незалежні сім'ї. У своїх працях він постійно звертав увагу на те, що для закріплення досягнень демократичної революції необхідне «незалежне суспільне око» взаємодіючих громадянських асоціацій [13].

В цьому контексті також варто згадати розробки Джона Мілля, який в роботі «Роздуми про представницьке врядування», наголошував: «увесь народ або якась численна його частка через своїх депутатів, яких цей народ періодично обирає, здійснює верховну владу, що контролює суспільні процеси» [Цит. за: 8, с.431].

Аналізуючи досвід функціонування розвинутих демократій вважаємо очевидним, що саме концентрація влади, тобто порушення рівноваги в системі «державно-громадянське суспільство», а не владні відносини самі по собі, є передумовою для маніпулювання демократичними цінностями, що в свою чергу веде до неправомірного втручання держави в гуманітарні та соціально-економічні відносини, а також спричиняє домінування чиновницького апарату над інституціями громадянського суспільства. Своєрідним запобіжником як анархії так і авторитаризму є контроль громадських інститутів.

В сучасній Україні зрозумілою є необхідність посилення ролі інститутів громадянського суспільства, що в свою чергу сприятиме створенню належних умов для підтримання соціальної стабільності і громадянського миру.

Громадський контроль однією з основних функцій має дотримання соціальних норм і стандартів, правил діяльності як організацій та і індивідів. Адже забезпечення відкритості і прозорості всієї системи влади в Україні починається з демократизації, що в свою чергу забезпечується залученням інститутів громадянського суспільства (насамперед – громадських організацій) до контролю за діяльністю чиновників, що ускладнить реалізацію корупційних та інших незаконних схем у всіх сферах, зокрема і в освіті [10].

У розвинутих країнах механізми взаємодії і взаємопідтримки/взаємоконтролю органів влади та громадянських інститутів вже напрацьовані і ефективно функціонують протягом тривалого часу, що ж стосується країн перехідного, трансформаційного типу – то в них ще тривають як теоретичні дискусії, так і практичні суперечки навколо власних національних моделей контролю громадськості за діяльністю державних органів.

Необхідність наукового і філософського осмислення означеної нами проблеми на сучасному етапі впливає із потреби захисту загальносуспільних інтересів, коли в умовах глобалізації та інформаційної революції виникають нові більш масштабні виклики, ніж ті, з якими суспільство стикалося дотепер [1]. На рівні Президента України і Уряду звучать заяви, покликані зняти чи відтермінувати загрози соціально-політичної нестабільності за нинішньої перманентної політичної кризи. Так, наприклад Президент говорить про неефективну державу «яка відірвалася від людей, перетворилася на бюрократичну машину, що піклується лише про інтереси чиновництва, «конфліктність, ... слабе самоврядування, корумповані і нечесні суди, нерозвинені політичні партії». Він вказує що це, «лише окремі аспекти цієї проблеми [11, с.4].

Відтак, в освіті маємо ситуацію системної функціональної та інституційної криз, що посилюють одна одну за принципом резонансу. Серед причин, які є об'єктивними передумовами такого стану справ, назвемо суперечність між потребами сучасного українського суспільства, перед яким постають загрози глобального і національного масштабів та неготовності/неспроможності політичної еліти України приймати адекватні рішення спрямовані на задоволення цих потреб. У цьому контексті варто навести думку відомого вченого З. Баумана, який вважає, що ми в епоху глобалізації стикаємося із безсиллям традиційних інститутів, які займаються наведенням порядку як такого, що зводить нанівець спроби будь якої системної державної політики, включно з освітньою політикою [2]. Повертаючись до українських реалій, зазначимо, що практика часто демонструє відсутність/неефективність механізмів/інституцій контролю за виконанням законодавства загалом, і в сфері освіти, зокрема.

Між тим, громадських контроль в сучасній науковій літературі розглядається як упорядкована (оформлена, структурована) діяльність громадян держави з метою забезпечення функціонування об'єктів цього контролю відповідно до норм Конституції, законів, інших законодавчих актів, згідно принципів демократії [12]. Завданням громадського контролю у сфері освіти є визначення ступеня відповідності освітньої політики держави потребам українського суспільства з урахуванням інтересів усіх стейкхолдерів. Ризики, які виникають під час штатної або запланованої діяльності органів управління освітою, мають прораховуватися саме громадськими організаціями, які мають привертати увагу усього суспільства до таких ризиків.

Предмет громадського контролю в сфері освіти це дискусійне питання. Однак вже зараз можна зазначити, що такими є діяльність суб'єктів освітньої політики, або ж їх бездіяльність. При цьому головне цільове призначення громадського контролю над органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері освіти полягає у створенні умов ефективної і прозорої роботи Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України, відповідних управлінь в регіонах та інших суб'єктів освітньої політики. В свою чергу це є основою для забезпечення прав громадян України на якісну і доступну освіту.

Важливе місце серед *механізмів* громадського контролю за реалізацією освітньої політики України є реальні повноваження громадських організацій, що є суб'єктами цього контролю.

Практикою розвинутих країн вироблені такі конкретні повноваження громадських організацій щодо громадського контролю у сфері освіти:

- запитувати та отримувати від державних органів управління освітою, управлінь освіти органів місцевого самоврядування будь-які документи, за винятком тих, що містять державну таємницю;

- брати участь у складі громадських рад, дорадчих і консультативних органів з питань освіти;

- звертатися із пропозиціями, скаргами, клопотаннями щодо припинення порушення прав громадян на освіту, забезпечення прозорості і законності діяльності органів управління освітою;

- представляти інтереси громадян в судах, оскаржувати дії чи бездіяльність органів управління освітою;

- мати право невідкладного прийому посадовими, службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування з питань, які стосуються здійснення громадського контролю;

- ініціювати перевірку діяльності посадових, службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Загалом результати діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування щодо освіти можуть бути ефективними лише тоді, коли влада прислухається до голосу громадських організацій. Це ключова умова досягнення будь-яких системних змін у освітній політиці, а відтак і у самій освіті.

Принагідно зазначимо, що на сьогодні в Україні існують організації, що ставлять собі за мету здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади у сфері освіти. Такою організацією, наприклад, є Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Союз обдарованої молоді», що очолюється одним із авторів [7].

На практиці є очевидним, що забезпечення адекватності освітньої політики загрозам і національним інтересам та гуманітарному потенціалу молоді української держави не можливе без загального зміцнення гарантій додержання законності, прав і свобод людини та громадянина. Кардіальна роль у цьому процесі належить активній діяльності інститутів громадянського суспільства, позаяк без контролю будь-яка система деградує.

В теоретичному плані варто згадати роботиз етики державної служби вітчизняної дослідниці Т.Василевської, яка виокремлює суспільний нагляд, вважаючи, що громадськість має мати доступ до інформації щодо розподілу ресурсів, здійснення повноважень, прийняття рішень, адже державні органи не є власниками ресурсів, вони лише виконують свої функції на основі довіри і повноважень наданих їм суспільством, а відтак змушені визнавати контроль над собою з боку свого роботодавця – суспільства [6].

Як вказує інший дослідник М. Бойчук, здійснення соціального контролю за діяльністю держави є однією з характеристик комплексу узгоджених дій або функцій, який громадянське суспільство поставляє у соціальний організм країни [4, с.15]. Проте, варто зазначити, що реальний стан здійснення громадянським суспільством і його організаціями своїх контрольних функцій у сфері освітньої політики залишається на вкрай низькому рівні. Їх дієвість може бути поставлена під сумнів через ряд об'єктивних підстав: найперше, через слабкість законодавчого забезпечення такої діяльності та відсутність відповідної політичної і управлінської культури.

Досвід розвинутих демократичних суспільств пропонує нам механізми громадського контролю за реалізацією освітньої політики на таких рівнях: політичному – це політична відповідальність діяльності посадовців вищого рівня управління освітою; правовому – це законотворча діяльність та юридична відповідальність за дотримання законів та підзаконних актів у сфері освіти; фінансовому – це фінансова відповідальність за використанням коштів; управлінському – це управлінська відповідальність за прийняття рішень згідно національного і міжнародного права та стандартів етичного управління.

Метою громадського або соціального моніторингу в текстах аналітиків зарубіжних недержавних аналітичних центрів виступає зростання ефективності роботи держави та її освітньої політики завдяки запровадженню постійного зворотного зв'язку з громадськими організаціями.

В іноземній науковій та експертній літературі йдеться про «моніторинг органів влади», «запобігання неефективному державному управлінню», «створення механізмів недопущення корупції», «раціональне урядування» тощо [14;15;16].

Громадський моніторинг є супідрядним до громадського контролю, тобто є його елементом; в свою чергу останній є елементом соціального контролю, що полягає у гласності цілей, механізмів та результатів освітньої політики через авторитет суспільної думки.

Серед *основних ризиків* та перешкод здійснення громадського моніторингу можна виділити наступні:

- опір з боку влади, чиновництва;
- відсутність активних громадських організацій;
- брак досвіду та ресурсів на здійснення громадського моніторингу;
- слабе кадрове забезпечення громадських організацій;
- закритість інформації.

Щодо останнього пункту, то є сподівання на покращення ситуації у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про доступ до публічної інформації» [9].

Соціальний моніторинг також трактують як процес, який уможливило спостереження громадських організацій за державною політикою загалом і освітньою політикою, зокрема. В свою чергу це дозволяє громадськості вимірювати ефективність та порівнювати різні політики/їх варіації на місцевому і державному рівнях.

Серед *передумов успішного громадського моніторингу* можна визначити наступні:

- сформованість/зрілість громадянського суспільства;
- взаємодія з центральною/місцевою владою;
- залучення приватного сектору;
- невтручання місцевого уряду/чиновників;
- наявність професійних громадських організацій з високою інституційною спроможністю;
- позитивний імідж громадської організації, що проводить моніторинг;
- залучення незалежних ЗМІ.

Наголосимо, що громадська експертиза в освіті – це систематизоване, експертне та об'єктивне дослідження освітньої політики і має бути спрямована, на нашу думку, не лише на констатацію наявних в діяльності органів влади проблем, а й на розробку практичних рекомендацій усім гравцям (зацікавленим сторонам). Саме тому досягнення конкретних результатів освітньої політики неможливе без планового збору даних про конкретну освітню проблему, діяльність, а також опрацювання, аналіз і, що головне, оприлюднення даних моніторингу.

Важливу роль в цьому процесі відіграє загальна ефективність інститутів громадянського суспільства, що в освітній політиці конкретизується крізь призму таких чинників: нормативно-правове забезпечення освітньої політики; впровадження принципу соціального партнерства в освіту; наявність діючої та ефективної моделі державно-громадського управління освітою; існування в суспільстві сталої традиції реалізації громадянами права на освіту; існування державних/недержавних дослідних інституцій, які глибоко вивчають проблемами освітньої політики.

Недосконалість чинного законодавства – це лише одна з перешкод дієвого громадського контролю. Окрім цього назвемо протидію з боку чиновництва; ігнорування вимог і пропозицій громадськості; не сформованість активного громадського сектору, що спричинює фактичну відсутність кваліфікованого виконавця – тобто організації, що могла б здійснювати такий контроль.

Ефективність діяльності органів влади у сфері освіти має забезпечуватись насамперед відповідальною цілеспрямованою освітньою політикою побудованою на основах прозорості і відкритості. Для реалізації зазначених механізмів слід здійснити три кроки.

Крок перший: розробити і прийняти адекватне нормативно-правове забезпечення активної участі громадян і їх об'єднань в управлінні освітою.

Крок другий: сприяти структуризації громадянського суспільства з метою розвитку фахових громадських організацій, які здатні займатися серйозними довготривалими програмами моніторингу у сфері освіти.

Крок третій: впровадити сучасні стандарти взаємодії між виконавцем освітньої політики та незалежними інституціями громадянського суспільства на засадах взаємної довіри та відкритості.

Вищезазначені кроки актуалізують організацію своєчасного й достовірного інформування суспільства, зокрема через підготовку та оприлюднення «білих книг». Так, наприклад можна згадати «Білу книгу української освіти: підтримка обдарованої молоді», до якої був причетний один з авторів.

Підводячи *попередні висновки* даної статті слід зазначити таке. По-перше, особливості умов становлення громадянського суспільства в Україні новітньої парадигми є побудова нової національної держави. Оскільки утвердження громадянського суспільства в Україні збігається зі становленням упорядкованої освітньої політики, то й розбудова системи освіти має базуватись на засадах громадянського діалогу.

По-друге, дієвими механізмами громадського контролю за реалізацією освітньої політики України є громадська експертиза проектів нормативно-правових актів, концепцій і програм з питань освіти (1) та врахування її висновків органам влади (2). Реалізація цих механізмів має відбуватися через широке залучення громадськості до обговорення найгостріших проблем освіти, що має доповнюватися фаховими та експертними висновками.

Щодо *перспектив подальших досліджень*, то плідними напрямками слід визнати: вплив глобалізації на освітню політику та адаптація світових трендів до України; оцінювання освітніх політик; освітня політика як інструмент зниження бідності; інвестиційний потенціал освіти та інші. Позаяк і проблема становлення громадянського суспільства і адекватна освітня політика не просто взаємодіють, вони взаємодоповнюють одна одну, дозволяючи поглянути на суспільство і місце людини в ньому по-новому.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Освітня політика (огляд порядку денного). / В.П. Андрущенко, В.Л. Савельєв. – К.: «МП Леся», 2010. – 368с.
2. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З.Бауман. – К.: Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 109 с.
3. Боднар К.А. Громадянське суспільство і детермінанти оптимізації його розвитку в Україні / К. А. Боднар // Гілея : [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2010. – Вип. 32. – С. 213–219.
4. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.01 «Теорія та історія політ. науки» / М. А. Бойчук. – К., 2007. – 21с.
5. Варзарь П. Теоретичні основи концепцій розбудови громадянського суспільства у пострадянських країнах / Пантелімон Варзарь // Політичний менеджмент. – 2010. – Спеціальний випуск. – С. 72 – 79.
6. Василевська Т. Суспільний нагляд як елемент етичної інфраструктури державної служби / Т. Василевська // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2007. – Вип. 10. – С. 352 – 361.
7. Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Союз обдарованої молоді» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.som.org.ua/>
8. Демократія: Антологія / [Упоряд. О. Проценко]. – К.: Смолоскип, 2005. – XXVIII. – 1108 с.
9. Закон України «Про доступ до публічної інформації» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-17>
10. Іванюк І.В. Освітня політика / І.В. Іванюк [Навчальний посібник]. – К.: Таксон, 2006. – 226 с.
11. Не люди для реформ, а реформи для людей. Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 101. – 5 червня. – С. 4 – 6.
12. Терепищій С.О. Стандартизація вищої освіти (спроба філософського аналізу) / С.О. Терепищій: монографія. – К: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – 197 с.

13. Токвіль Алексіс де. Про демократію в Америці: У 2-х т. / Алексіс де Токвіль; [пер. з франц. Г. Філіпчука та М. Москаленка; передмова Андре Жардена]. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 1999. – 590 с.

14. De Moura Castro C. The World Bank Policies: damned if you do, damned if you don't // Comparative Education. – Vol.38 No.4. – P.387 – 400.

15. UNESCO. Documents in Education. Education for all: status and trends. 1993. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unesco.org/education/pdf/27_111.pdf.

16. UNESCO. The International Standard Classification of Education (ISCED). 1997. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/isced_1997.htm.

Терельщій С.О., Боднар К.А. Механізми общественного контролю за реализацией образовательной политики Украины

Проанализированы основные механизмы общественного контроля за реализацией образовательной политики Украины в контексте становления новейшей парадигмы развития гражданского общества. Рассмотрены основные риски и предпосылки успеха общественного контроля. Предложены три шага по реализации механизмов общественного контроля в сфере образовательной политики.

Ключевые слова: новейшая парадигма развития гражданского общества, общественный контроль, образовательная политика.

Terepyshchy, S.O., Bodnar, K.A. The mechanisms of social control over the implementation of educational policy of Ukraine

Analyzes the main mechanisms of social control over the implementation of educational policy of Ukraine in the context of developing modern paradigm of development of civil society. The main risks and prerequisites for success of social control. We propose three steps for the implementation of social control mechanisms in the field of educational policy.

Key words: new paradigm of civil society, social control, educational policy.

УДК 141.7:[378:7.038.6]

Прудченко І.І.

Постмодерністський ракурс педагогічних трансформацій

Проаналізовано ряд назрілих філософсько-педагогічних проблем, що розглядаються крізь призму філософії постмодернізму: освітня епістемологія (нарративне знання, знання як суб'єктивні конструкції, рівноцінність знань), суб'єктивність педагогічної реальності («суб'єктивна дидактика» Е. Кезела), багатоманітність смислів суб'єктивного досвіду («досвідне навчання» Р. Юшера і Р. Едвардса), педагогічна позиція майстерності як завершений дискурс, логоцентрична герметизація в освіті.

Ключові слова: постмодернізм, освітня епістемологія, нарративне знання, педагогічна реальність, майстерність, логоцентризм.

Сучасна вітчизняна педагогіка і філософія освіти рясніє безліччю науково виважених і логічно вмотивованих концепцій, теорій, ідей, думок, що покликані змінити, направити, модернізувати педагогічну теорію і практику. На фоні них своєю радикальністю, певною хаотичністю та експресивністю вирізняється постмодерністський підхід до освіти, неоднозначність сприйняття та інтерпретацій якого сучасними вченими забезпечують йому актуальність і затребуваність на шляху корінних перетворень в освітній галузі. Виходячи зі свого евристичного потенціалу, в основі якого – асиміляція ідей постструктуралізму, деконструктивізму, він спрямований на пошук і знаходження людиною усвідомленої самостійності в освоєнні свого життєвого простору. Для педагогіки він корисний також тим, що зміщує ракурс розгляду насущних проблем, що стосуються освітньої епістемології, побудови суб'єктивної педагогічної реальності, багатоманітності смислів суб'єктивного досвіду, трактування педагогічної позиції майстерності як завершеного дискурсу, логоцентричної герметизації в освіті тощо. До того ж він змінює точку зору на звичні методи роботи і розширює дидактичний арсенал сьогочасної педагогіки.

З огляду на багатоаспектність досліджуваної проблеми при її вирішенні опрацьовано широке коло наукової літератури. По-перше, це праці філософів, які стояли у витоків постмодернізму як філософського та загальнокультурного явища (Л. Вітгенштейн, Г. Гадамер, Ж. Дерріда, Ж. Делез, П. Козловські, Ж. Ліотар, Ф. Ніцше, Р. Рорті, П. Філарі, Д. Фредрік, М. Хайдеггер, І. Хассан, Д. Холтон та ін.). По-друге, роботи філософів та педагогів, які досліджували постмодерністський контекст освітніх проблем: вітчизняні вчені – В. Андрущенко, В. Бех, В. Кремень, І. Предборська, М. Романенко, Н. Скотна, Т. Троїцька та ін.; російські дослідники – А. Огурцов, В. Платонов, Г. Дмитрієв, Є. Руденський, А. Кожевников і т. д.; зарубіжні науковці – К. Бек, Р. Браунд, Г. ДеЛашмутт, Р. Едвардс, Р. Зузовски, Е. Кезел, Ж. Марітен, М. Собуссен, С. Фелман, Р. Юшер та ін.

Метою даної статті є окреслення ключових спірних моментів в сучасній педагогіці та філософії освіти й представлення спроб їх вирішення постмодерністською педагогікою на шляху глибинних освітніх перетворень.

Наше дослідження розпочнемо зі специфіки розгляду і трактування реальності у постмодернізмі. Вона не існує об'єктивно, а є відображенням мислення людини; реальність формується у відповідності до її потреб, інтересів, міркувань, а тому є людським витвором, що існує у множині. Звідси – твердження, що всі реальності мають право